

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 1: Markkinoillepääsy

Teollisuustuotteet

Teollisuustuotteiden kohdalla EU:n ja Yhdysvaltojen väliset tullitasot ovat jo nykyhetkellä suhteellisen alhaiset. Tullien poistamisella olisi kuitenkin taloudellista merkitystä, sillä kauppa EU:n ja Yhdysvaltojen välillä on mittavaa. Tullien poistaminen vähentäisi myös tulliluokitteluun liittyviä mahdollisia ongelmia.

Suomen tavoitteena on mahdollisimman laaja ja nopea tullien poistaminen teollisuustuotteissa. Tavoitteena on kaikkien tullien poistaminen siten, että suurin osa tulleista poistuu heti sopimuksen voimaantultua tai lyhyiden siirtymäaikojen kuluessa.

EU ja Yhdysvallat ovat vaihtaneet lokakuussa 2015 toiset tavarakaupan tarjoukset, joiden pohjalta neuvotteluita tullien poistamiseksi käydään. Tavarakaupan tarjoukset kattavat sekä teollisuus- että maataloustuotteiden kaupan.

Teollisuustuotteissa Suomen päävientituotteet Yhdysvaltoihin ovat öljytuotteet, moottorit ja erikoiskoneet, paperi ja pahvi, sähkökoneet ja -laitteet, kojeet ja mittarit sekä kemialliset aineet ja tuotteet. Tuonnista puolet koostuu kemiallisista aineista ja tuotteista, sähkökoneista ja -laitteista sekä moottoreista ja erikoiskoneista.

Yhdysvallat on Suomen kuudenneksi tärkein kauppakumppani ja Venäjän ja Kiinan jälkeen kolmanneksi suurin EU:n ulkopuolisista maista. Suomen kauppa Yhdysvaltojen kanssa on perinteisesti ollut ylijäämäistä. Tullin ulkomaankauppatilastojen mukaan vuonna 2015 Suomen tavarakaupan vienti Yhdysvaltoihin oli noin 3,8 miljardia euroa, ja tuonti puolestaan noin 2 miljardia euroa.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 1: Markkinoillepääsy

Maataloustuotteet

Maataloustuotteissa tullien poistaminen olisi taloudellisesti tärkeää, sillä kauppa EU:n ja Yhdysvaltojen välillä on mittavaa. Maataloustuotteisiin sovelletaan verrattain korkeita tullitasoja.

Maatalouskaupassa tavoitteena on poistaa merkittävä osa tulleista heti sopimuksen voimaantultua tai lyhyen siirtymäajan kuluessa. Neuvotteluissa pyritään myös poistamaan sellaisia tullien ulkopuolisia esteitä, jotka tarpeettomasti vaikeuttavat kauppaa.

EU:n maatalous- ja elintarvikevienti koostuu valtaosin pitkälle jalostetuista tuotteista, pääsääntöisesti erilaisista juomista. Sen sijaan Yhdysvaltojen maatalouskauppa painottuu perusmaataloustuotteiden vientiin. Tämä painotusero näkyy myös neuvotteluissa, ja on todennäköistä, ettei EU:n ja Yhdysvaltojen välistä maatalouskauppaa avata kokonaan.

Sekä EU:lla että Yhdysvalloilla on kansallisesti merkittäviä, eli niin sanottuja herkkiä tuotteita. Näiden osalta markkinoita avataan todennäköisesti tullikiintiöiden kautta. Tullikiintiö tarkoittaa, että tuotetta voidaan tuoda tullitta tai alemmalla tullilla sovittuun enimmäismäärään saakka.

Vuonna 2015 Suomi vei Yhdysvaltoihin maataloustuotteita noin 45 miljoonan euron edestä ja toi noin 93 miljoonan euron edestä¹. Yli puolet viennistä muodostui meijerituotteista ja vodkasta. Lisäksi Suomesta viedään Yhdysvaltoihin muun muassa kauraa ja sianlihaa. Suurin tuontituote on kasvipäraseet öljyt. Lisäksi tuotiin muun muassa alkoholijuomia, hedelmiä ja pähkinöitä.

Maataloustuotteita koskevasta sääntelystä neuvotellaan erikseen. Aiheesta voi lukea lisää kohdasta 2. Sääntely: Terveys- ja kasvinsuojelu.

¹ Tuonti- ja vientiluvut koostuvat CN-luokittelun 01-24 luokkien luvuista. Lähde: Tulli.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 1: Markkinoillepääsy

Alkuperäsäännöt

Alkuperäsäännöt ovat keskeisessä asemassa sopimusneuvotteluissa, sillä niistä riippuu pitkälti se, kuinka tehokkaasti sopimuksen tullietuuksia on mahdollista hyödyntää. Alkuperäsäännöillä toisin sanoen määritellään ne ehdot, jotka tuotteiden on täytettävä, jotta niitä voidaan tuoda tullitta tai yleistä tullitasoa alemmalla tullilla kauppakumppaneiden välisessä kaupassa. Yrityselämän kannalta on tärkeää, että neuvoteltavat alkuperäsäännöt olisivat mahdollisimman yksinkertaiset ja selkeät.

Perussäännön mukaan kokonaan kumppanimaassa valmistetut tuotteet saavat asianomaisen maan alkuperän ja tätä kautta tullietuuskohtelun. Tullietuuskohtelulla tarkoitetaan mahdollisuutta tuoda tuotteita joko alennetulla tullilla tai tullittomasti. Tullietuuden piiriin luetta-
van tuotteen valmistuksessa voidaan käyttää myös sopimusjärjestelyn ulkopuolisista maista tuotuja raaka-aineita edellyttäen, että niitä on jatkojalostettu tai valmistettu riittävästi. Riittävän valmistuksen ehdot vaihtelevat tuotteittain, ja ne määritellään neuvotteluissa tuote-
kohtaisesti.

EU:n tavoitteena on myös selvittää neuvotteluissa mahdollisuutta niin sanottuun alkuperäkumulaatioon sellaisten kolmansien maiden kanssa, joilla on vapaakauppasopimukset sekä EU:n että Yhdysvaltojen kanssa. Neuvotteluissa sovitaan toisin sanoen ehdoista, joilla sopimuksen solmineet maat voivat käyttää tuotannossaan ulkopuolisista maista tuotavia raaka-
aineita ja silti saada tuotteille tullietuuskohtelun.

Keskeisiä kysymyksiä neuvotteluissa ovat edellä mainittujen lisäksi muun muassa alkuperän todentaminen, valvonta ja jälkitarkastukset, tuoteryhmäkohtaiset alkuperäsäännöt (niin sanotut luettelosäännöt), asiakirjamenettelyt sekä hallinnollisen yhteistyön sujuvuus.

EU tavoittelee kaupan käyntiä tukevia alkuperäsääntöjä, jotka ottavat huomioon elinkeinoelämän tarpeet. Tavoitteena on, että sovittavat säännöt perustuvat mahdollisimman pitkälle EU:n voimassa olevien sopimusten alkuperäsääntöihin. Suomi pitää tärkeänä sitä, että neuvoteltavat alkuperäsäännöt ovat yksinkertaiset ja selkeät, jotta sopimuksen mukaisten tullietuuksien hyödyntäminen toteutuu mahdollisimman tehokkaasti.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 1: Markkinoillepääsy

Palvelut ja investoinnit

Sopimuksen tavoitteena on vähentää palveluiden kauppaa ja investointeja koskevia esteitä. Neuvotteluja käydään niin markkinoillepääsystä kuin kilpailua edistävästä säännöistä. Markkinoillepääsillä tarkoitetaan ehtoja, jotka liittyvät esimerkiksi yrityksen tytäryhtiön perustamiseen, yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantuloon sekä palveluiden rajat ylittävään kauppaan. Sopimuksella sovittaisiin siis siitä, millä ehdoin yhdysvaltalaiset yritykset tai palveluntarjoajat voivat toimia EU:n alueella suhteessa kotimaisiin toimijoihin sekä EU:n palvelut ja yritykset Yhdysvalloissa. Tavoitteena on, ettei yritysten tarvitsisi pelätä esimerkiksi sitä, että lakimuutoksilla tai viranomaistoiminnalla neuvottelukumppanin kotimaisia yrityksiä suosittaisiin ulkomaisiin yrityksiin nähden.

Säännöillä tavoitellaan puolestaan sitä, että kilpailu olisi tasapuolista, ja esimerkiksi lupavaatimuksilla, lupamenettelyillä tai muulla viranomaistoiminnalla suosittaisi kotimaisia yrityksiä. Kansainvälisten sääntöjen ja markkinoillepääsyehtojen luominen loisi yrityksille oikeudellista varmuutta ja ennakoitavuutta toimintaan, mikä osaltaan lisäisi investointihalukkuutta sekä eurooppalaisyritysten vientiä että tuontia. Näin vaikutettaisiin myös työpaikkojen syntyyn.

EU:n ja jäsenmaiden lainsäädäntö tarjoavat puitteet EU:n kannoille ja ehdotuksille. EU kuuluu palveluiden ja investointien osalta maailman liberaalimpien maiden joukkoon. Markkinoita on vapautettu muun muassa sisämarkkinasyistä johtuen. Toisaalta kilpailua edistävällä sääntelyllä pyritään vaikuttamaan siihen, että eri toimijoilla olisi tasapuoliset edellytykset toimia markkinoilla. EU:n markkinat ovatkin avoimet ja säännellyt. Kauppasopimusten näkökulmasta sisämarkkinalainsäädäntömme antaa toisaalta esimerkkejä niistä säännöistä, joita toivoisimme muiden toteuttavan omilla markkinoillaan, eli säännöistä joita toivoisimme kauppasopimuksiin. Toisaalta oma lainsäädäntömme muodostaa puitteet sille, minkälaisia velvoitteita voimme hyväksyä kauppasopimuksissa. Neuvotteluissa on tavallista, että ehdotuksia tehdään omien markkinoiden lähtökohdista käsin ja eri osapuolet eivät pysty hyväksymään ehdotuksia sellaisenaan. EU:n ja Suomen oma lainsäädäntö muodostavatkin keskeisen elementin, kun neuvotteluehdotuksia kommentoidaan tai laaditaan.

Vapaakauppa ei ole vapaata kauppaa - avainsana on syrjimättömyys. Sopimuksella tavoitellaan syrjimättömyyttä kohtelua eli sitä, että toisen osapuolen palvelut ja yritykset voivat toimia samoin ehdoin markkinoilla kuin maan omat palvelut ja yritykset. Sopimuksen tekeminen ei siis tarkoita oikeutta toimia markkinoilla Suomen tai EU:n lainsäädännöstä piittaamatta. Usein avoimet markkinat edellyttävät yksityiskohtaisempaa ja eri toimintoihin pureutuvaa sääntelyä kuin jos

alalla toimisi vain yksi yritys. Sääntely on siis sopimuksesta huolimatta sallittua, tai jopa toivottavaa. Sopimukset eivät myöskään vapauta yrityksiä kohdemaan lainsäädännön noudattamisesta, vaan lainsäädäntöä ja erityisesti sen sisältö- ja laatuvaatimuksia, jotka lähtökohtaisesti ovat EU:ssa syrjimättömiä, on noudatettava. Sopimus ei myöskään estä nostamasta esimerkiksi työ- tai ympäristölainsäädännön, palveluiden laatua, tai palveluntarjoajien pätevyyttä koskevia vaatimuksia, kunhan se tehdään syrjimättömällä tavalla – näin tehdään Suomessa jo nyt omasta sekä EU:n lainsäädännöstä johtuen.

Julkiset palvelut on turvattu sopimuksissa monin eri tavoin. Julkiset palvelut on suljettu sopimuksen ulkopuolelle Palvelukaupan yleissopimuksen (General Agreement on Trade in Services, GATS) tavoin. Sen lisäksi EU on tehnyt lukuisan määrän varauksia niiden julkisten palveluiden osalta, jotka eivät kuulu poissulun piiriin. EU on tehnyt tällaisia varauksia muun muassa julkisesti rahoitettujen terveys- ja koulutuspalveluiden osalta tai varannut oikeuden myöntää uusia monopoleja tai yksinoikeuksia silloin, kun kyseessä on yleishyödyllinen palvelu. EU-varauksien lisäksi myös jäsenmaat voivat tehdä omia kansallisia varauksia. Suomen sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluissa tekemät varaukset ovat EU-maiden tiukimmat. Ne eivät koske ainoastaan julkisia palveluja, vaan myös täysin yksityisesti rahoitettuja ja yksityisesti tuotettuja palveluja. Varaukset eivät sovellu investointisuojaan, vaan suojan saamisen ehdot liittyvät voimassa olevaan lainsäädäntöön. Suoja myönnetään lainsäädäntömme mukaan tehdyille sijoituksille, yrityksen tekemän sijoituksen jälkeen.

Sopimus ei tarkoita palveluiden yksityistämistä, eikä se myöskään estä palauttamasta palvelua takaisin julkiseen tuotantoon, esimerkiksi kilpailutus sopimuksen päätyttyä.

Sopimus koskee näin ollen lähtökohtaisesti yksityisiä palveluja. Sopimus ei itsessään avaa kauppaa vaan luo kansainvälis-oikeudellisen "raamin", jonka sisällä lainsäädäntöä voidaan muuttaa. Usein sitoumusten ja todellisen lainsäädännön tason välillä on merkittävä ero, eli "ilmaa", ja tämä on mahdollista, sillä osapuoli voi aina tarjota niin sanotusti parempaa kohtelua kuin mitä sopimuksessa on mainittu. Esimerkiksi Suomessa yksityisten terveyspalveluiden tarjoaminen on tälläkin hetkellä hyvin vapaata ja markkinoilla toimii useita ulkomaalaisomistuksessa olevia yrityksiä, vaikka olemme kauppasopimuksissa varanneet oikeuden ulkomaisen toiminnan rajoittamiseen tai kieltämiseen.

Suomi tavoittelee sopimuksella omaan järjestelmäämme pohjautuvia, kansainvälisiä sääntöjä. Sääntöjä tavoitellaan erityisesti oman järjestelmämme lähtökohdista käsin. Palvelut muodostavat nykyisin hyvin suuren osan myös teollisuusyritysten tuotannosta ja viennistä. Palveluja koskevat säännöt helpottaisivat näin ollen myös teollisuusyritystemme toimintaa. Säännöillä helpotettaisiin yritystemme toimintaa nykyisillä ja tulevilla vienti- ja tuontialoilla. Tällaisia ovat muun muassa erilaiset asiantuntijapalvelut, tekniset suunnittelupalvelut ja ICT-, tietoturva-, digitaaliset ja mobiilipalvelut sekä arktiseen osaamiseen ja liikenteeseen liittyvät alat. Lisäksi maahantulovaatimukset ja -menettelyt hankaloittavat joissakin tapauksissa yritysten perustamista tai toimintaa Yhdysvalloissa. Suomi tavoittelee, että yritystoimintaan liittyvää maahantuloa Yhdysvaltoihin helpotettaisiin, joko sopimusneuvotteluiden kautta tai niiden ulkopuolella, erillisissä neuvotteluissa.

Neuvotteluissa Yhdysvaltojen kanssa ollaan sisällöllisessä vaiheessa, jossa työtä tehdään osapuolten tekstiehdotusten pohjalta tavoitteena päästä yhteisymmärrykseen sopimustekstistä. EU ja Yhdysvallat ovat vaihtaneet kahteen otteeseen palvelukauppatarjouksia, eli ehdotuksia siitä, minkälaisia sektorikohtaisia sitoumuksia kumpikin voisi tehdä. Neuvotteluissa tarjousten sisältöä käydään yksityiskohtaisesti läpi ja osapuolet tekevät ehdotuksia tarjousten parantamiseksi. Sääntöaiheiden osalta eteneminen on ollut vaihtelevaa aiheesta riippuen. Neuvottelut etenevät siis tavanomaiseen tapaan – kukin neuvottelualue omaa vauhtiaan.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 1: Markkinoillepääsy

Julkiset hankinnat

Pääsy Yhdysvaltojen julkisten hankintojen markkinoille olisi erityisen tärkeää EU:n pienille ja keskisuurille yrityksille – myös suomalaisille. Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita esimerkiksi valtio tai kunnat tekevät pääsääntöisesti kilpailuttamalla tarjoukset. Tällä hetkellä vain 32 prosenttia Yhdysvaltain julkisista hankinnoista on ollut tarjolla muille kuin yhdysvaltalaisien omille yrityksille. EU:ssa vastaava luku on 84 prosenttia. Yhdysvalloissa taas nähdään, että EU:n julkisten hankintojen markkinat ovat yhdysvaltalaisia suljetummat.

EU:n näkökulmasta on ongelmallista se, että Yhdysvalloissa on useita kotimaisia yrityksiä suosivia säädöksiä ja ulkomaisia yrityksiä koskevia rajoituksia. Näillä Yhdysvallat haluaa suojata omia yrityksiään ja suosia kotimaisia tavaroita ja palveluja. Tällaisista säädöksistä voidaan mainita esimerkkeinä merenkulkua koskeva Merchant Marine Act eli Jones Act, erilaisia kotimaisuusvaateita koskeva Buy American Act sekä kuljetussektoria koskeva Buy America Act. Lisäksi moniin USA:n liittovaltion myöntämiin valtiontukiin, jotka on kohdistettu osavaltioiden kilpailuttamiin hankintoihin, sisältyy usein kotimaista teollisuutta suosivia ehtoja.

EU tavoittelee molempien osapuolten yritysten tasapuolista ja syrjimätöntä kohtelua julkisissa hankinnoissa. EU:n ja siten myös Suomen lähtökohtana on, että sopimuksella avataan molempien osapuolten julkisten hankintojen markkinoita. Avoimuuden lisääminen on tärkeää, jotta eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset yritykset saisivat helposti tietoa eri puolella Yhdysvaltoja ja Eurooppaa järjestettävistä julkisten hankintojen kilpailutuksista. Saavutettavan ratkaisun tulisi avata Yhdysvalloissa julkisten hankintojen markkinoita myös liittovaltiota alemmilla hallintotasolla, kuten osavaltioissa ja tietyssä laajuudessa myös paikallishallintotasolla.

Täysin tyhjästä neuvotteluihin ei lähdetä, sillä sekä EU että Yhdysvallat ovat tehneet eritasoisia sitoumuksia Maailman kauppajärjestö WTO:n julkisten hankintojen sopimuksessa (Agreement on Government Procurement, GPA). Sopimuksen taustana käytetään uudistettua GPA-sopimusta, joka astui voimaan vuoden 2014 alkupuolella. Sekä EU:n että Yhdysvaltojen tavoitteena on laajentaa GPA-sopimuksen sitoumuksia. Suomen kantana on, että EU:n sitoumukset voisivat ylittää enintään nykyisen EU:n jäsenvaltioita sitovan julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön tasolle.

Sopimuksen ulkopuolelle julkisissa hankinnoissa jäävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut. Sopimus ei rajoita valtion viranomaisten mahdollisuuksia esimerkiksi ulkoistaa julkiset palvelut tai

tuottaa ne itse. Vaikka tietty sosiaali- tai terveyspalvelu olisi yksityistetty, voi valtio jatkossakin päättää palvelun palauttamisesta julkisesti tuotettavaksi.

Julkisissa hankinnoissa ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat sekä työlainsäädännön ehdot voitaisiin edelleen ottaa huomioon julkisia hankintoja kilpailutettaessa. Hankintojen avoimuutta on tarkoitus lisätä muun muassa parantamalla EU:n ja Yhdysvaltain elinkeinoelämälle suunnattua informaatiota vireillä olevista julkisten hankintojen tarjouskilpailuista. Tämä onkin erityisen tärkeää erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille.

Yhdysvaltojen hallinnollisen järjestelmän erilaisuudesta, osavaltioiden rajoitetusta itsehallinnosta, maan poliittisesta tilanteesta ja kotimaisia yrityksiä suosivista lainsäädännöstä johtuen julkiset hankinnat ovat osoittautuneet vaikeaksi neuvotteluaiheeksi. Tekstineuvotteluja on käyty julkisten hankintojen kilpailutusta koskevista määräyksistä, menettelyistä ja periaatteista. Myös markkinoillepääsyyn ja kotimaisuusvaatimukseen liittyvistä kysymyksistä on käyty keskustelua. EU ja Yhdysvallat vaihtoivat ensimmäiset julkisten hankintojen tarjoukset helmikuussa 2016. Tarjoukset koskivat vain osapuolten keskushallintotason hankintayksiköjä, eivätkä ne avaa merkittävästi julkisten hankintojen markkinoita. Tarjoustenvaihdon toivotaan kuitenkin toimivan lähtölaukauksena kunnon markkinoillepääsyneuvotteluille.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Sopimuksen merkittävimpien hyötyjen odotetaan tulevan tarpeettomasta sääntelystä aiheutuvien esteiden purkamisesta. Sopimuksen tavoitteena tältä osin on

- lisätä EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä ja vahvistaa hyviä sääntelykäytäntöjä säädöksiä valmistelussa ja toimeenpanossa
- vähentää päällekkäisiä testaus- ja sertifiointivaatimuksia
- parantaa yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelutoimiin liittyvissä asioissa
- helpottaa EU:n ja Yhdysvaltojen välistä kauppaa vähentämällä sääntelyesteitä yhdeksällä sektorilla kuten lääkkeet ja ajoneuvot.

Korkeaa terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden tai ympäristön suojantasoa EU:ssa ja Suomessa ei heikennetä. Sopimuksella ei puututa osapuolten oikeuteen säätää omia lakeja ja määräyksiä.

Tavaroiden ja palvelujen tulee jatkossakin täyttää EU:n tai Yhdysvaltojen määräykset, jotka koskevat esimerkiksi ihmisten tai ympäristön turvallisuutta.

Kun EU ja Yhdysvallat sopivat yhtenevistä säännöistä, on todennäköistä, että myös muut kauppakumppanit omaksuvat näitä sääntöjä. Parhaimmillaan niistä saattaa tulla kansainvälisiä normeja tai standardeja. Tällä olisi suuret positiiviset vaikutukset kansainväliseen kauppaan ja sääntelyn paranemiseen maailmanlaajuisesti.

Sääntely-yhteistyö

Sopimuksen on määrä parantaa EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä sellaisilla sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla, joissa osapuolilla on yhteinen intressi. Sääntely-yhteistyön tavoitteena on sääntelyn yhdenmukaisuuden lisääminen alentamatta terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden tai ympäristön suojelun tasoa. Sekä EU että Yhdysvallat ovat antaneet omat ehdotuksensa sääntely-yhteistyötä koskeviksi luvuksi. EU:n uudistettu ehdotus annettiin helmikuussa 2016.

EU katsoo, että jos sääntelyviranomaiset toimivat yhteistyössä jo varhaisessa vaiheessa esimerkiksi vaihtamalla ajankohtaista tutkimustietoa, voidaan molempien osapuolten resursseja käyttää tehokkaasti. Samalla vältetään luomasta tarpeettomia kaupanesteitä. Sääntely-yhteistyö ei ole pakollista. Tapauksissa, joissa EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaisilla ei ole yhteistä intressiä, ei myöskään tehdä yhteistyötä. Osapuolilla on täysi oikeus säännellä myös jatkossa parhaaksi katsomallaan tavalla omien lainsäädäntöprosessiensä mukaisesti.

EU:n ehdotuksessa on useita määräyksiä yhteistyön läpinäkyvyyden ja sidosryhmien kuulemismahdollisuuksien varmistamiseksi.

Hyvät sääntelykäytännöt

Sopimukseen on määrä tulla sitoumuksia, joilla vahvistetaan se, että EU ja Yhdysvallat käyttävät säädöksiä valmistellessaan ja toimeenpannessaan hyviä sääntelykäytäntöjä. Molemmat osapuolet ovat antaneet omat neuvotteluehdotuksensa hyviä sääntelykäytäntöjä koskevaksi luvuksi. EU:n uusi ehdotus annettiin Yhdysvalloille helmikuussa 2016.

EU:n ehdotus sisältää EU:ssa ja Yhdysvalloissa käytössä olevia hyviä sääntelykäytäntöjä, jotka ovat yhteisiä molemmille järjestelmille. Nämä liittyvät muun muassa

- sääntelyn avoimuuteen
- sidosryhmien mahdollisuuteen vaikuttaa säädösten kehittämiseen
- ennakkotiedottamiseen suunnitteilla olevista säädöshankkeista
- sidosryhmien kuulemiseen
- vaikutusarvioihin.

Mikään ei estä osapuolia ylläpitämästä tai kehittämästä tarpeelliseksi katso-
maansa suojantasoja tai rajoita osapuolten sääntelyoikeutta.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Terveys- ja kasvinsuojelu

Terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteillä (Sanitary and Phytosanitary Measures, SPS) tarkoitetaan sellaisia teknisiä määräyksiä, standardeja, arviointimenettelyitä tai muita toimia, joiden tarkoituksena on ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojeleminen. Tällaisia toimia voidaan ottaa käyttöön edellyttäen, ettei niitä sovelleta tavalla, joka perusteellisesti rajoittaa kansainvälistä kauppaa.

Neuvotteluiden lähtökohtana terveys- ja kasvinsuojelutoimien osalta on Maailman kauppajärjestö WTO:n terveys- ja kasvinsuojelua koskevan sopimuksen periaatteet sekä voimassa oleva kahdensivlinen eläinlääkintäsopimus. Neuvotteluissa tavoitellaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien kielteisten kauppavaikutusten minimoimista parantamalla EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaisen yhteistyötä ottaen kuitenkin huomioon osapuolten oikeus arvioida ja hallinnoida riskejä sekä suojella ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä. Neuvotteluissa keskiytään erityisesti kaupan helpottamiseen määrittelemällä alueita, joissa hallinnollista taakkaa voidaan vähentää, mutta säilyttämällä samalla korkea elintarviketurvallisuuden taso.

EU tavoittelee erityisesti tuontimenettelyiden selkeyttämisestä ja käytännön toimivuuden parantamista elintarvikkeiden viennissä. Tähän liittyy esimerkiksi EU:n tavoite saada Yhdysvallat tunnustamaan EU yhtenä kokonaisuutena hyväksymismenettelyiden osalta. Tällä hetkellä EU tunnustaa Yhdysvallat yhtenä kokonaisuutena hyväksymismenettelyissä, mutta Yhdysvallat ei tunnusta EU:ta yhtenä kokonaisuutena. Myös yhteistyön tiivistäminen erityisesti eläinten hyvinvointia koskeissa kysymyksissä on tärkeä tavoite EU:lle.

Neuvotteluiden tarkoitus ei ole puuttua osapuolten oikeuteen ylläpitää korkeaa elintarviketurvallisuuden tasoa. Neuvotteluissa ei heikennetä standardeja tai vaaranneta kuluttajien terveyttä kaupallisen hyödyn saamiseksi. Paljon on kuitenkin tehtävissä esimerkiksi yhteistyön ja tiedonvaihdon saralla, mikä edistäisi elintarviketurvallisuutta ja kuluttajien vaikutusmahdollisuuksia. Yritysten näkökulmasta tämä vähentäisi tarpeetonta byrokratiaa.

EU on linjannut jo neuvotteluiden alussa selkeästi, että neuvotteluissa ei tulla muuttamaan EU:n geenitekniikkaa ja hormoneja koskevaa peruslainsäädäntöä. EU:hun voidaan jo tuoda muuntogeenisiä organismeja tai niistä valmistettuja tuotteita, jos ne on hyväksytty käytettäväksi elintarvikkeina, rehuina tai viljeltäviksi.

Hyväksymisprosessi sisältää muun muassa Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen EFSA:n (European Food Safety Authority) riskiarvion, EU:n jäsenvaltioiden lausunnot sekä julkisen kuulemisen. Jos elintarvikkeet tai rehut sisältävät muuntogeenisiä aineksia tai ovat niistä valmistettuja, ne on merkittävä asianmukaisesti.

Myös hormonilihan osalta EU:lla on oma selkeä lainsäädäntönsä, jonka nojalla on kielletty kasvua ja tuotantoa edistävien hormonien ja muiden aineiden käyttö tuotantoeläimille. Asiaa on käsitelty WTO:ssa, ja EU ja Yhdysvallat ovat sopineet järjestelystä, jossa Yhdysvalloista voidaan tuoda EU:n markkinoille hormoneilla käsittelemätöntä naudanlihaa.

Sopimus ei tule suoraan ratkomaan kaikkia maatalouskauppaan liittyviä kaupanesteitä ja sääntelyhaasteita, mikä johtuu muun muassa EU:n ja Yhdysvaltojen erilaisesta sääntelyä koskevasta lähestymistavasta. Neuvotteluissa pyritään löytämään niitä alueita, joissa viranomaisten yhteistyötä voidaan parantaa ja toimintaa tehostaa. Tämä toisi konkreettisia hyötyjä kahdenväliselle maatalouskaupalle.

Molemmat osapuolet ovat antaneet SPS-tekstiehdotuksensa.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Tekniset kaupanesteet

Tavoitteena on parantaa toisen osapuolen alueella valmistettujen tuotteiden pääsyä toisen osapuolen markkinoille. Tähän pyritään vähentämällä kaupanesteitä, jotka johtuvat erilaisista teknisistä tuotemääräyksistä, standardeista ja kaksinkertaisista testaus-, tarkastus- ja sertifiointivaatimuksista. Tämä alentaisi yrityksille ja viranomaisille aiheutuvia kustannuksia ja kuluttajat saisivat hyötyjä muun muassa siitä, että tuotteet saataisiin nopeammin markkinoille.

Korkeaa terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden ja ympäristön suojantasoa EU:ssa ja Suomessa ei heikennetä. Tarkoituksena ei ole, että EU tai Yhdysvallat muuttaisi oman järjestelmänsä vastaamaan toisen osapuolen järjestelmää. Osapuolten oikeuteen säätää omia lakeja ja määräyksiä ei puututa.

EU ja Yhdysvallat ovat antaneet neuvotteluehdotukset teknisistä kaupanesteistä.

EU:n tavoitteena on muun muassa

- lisätä kansainvälisten laajalti EU:ssa ja muissa maissa käytettyjen standardien käyttöä Yhdysvalloissa
- vähentää tarpeettomia kaksinkertaisia ja raskaita testaus-, tarkastus- ja sertifiointimenettelyjä, joita yritykset joutuvat tekemään samalle tuotteelle molempia markkinoita varten
- parantaa säädösvalmistelun avoimuutta ja ennakoitavuutta sekä tietojen saatavuutta
- lisätä standardointielinten yhteistyötä.

Tietyillä sektoreilla olevia teknisiä kaupanesteitä tullaan tämän lisäksi käsittelemään erillisissä sektoriliitteissä (katso luku: sektorit).

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Sektorit

Sopimuksen on määrä vähentää erilaisesta sääntelystä johtuvia tarpeettomia kaupanesteitä tietyillä sektoreilla. Sektoreilla tarkoitetaan tässä yhteydessä aloja, joilla on sellaisia erityisiä kaupanesteitä, joita neuvotteluissa halutaan käsitellä erikseen. Esteiden vähentämiseen pyritään erityisesti EU:n ja Yhdysvaltojen kauppavaihdon kannalta merkittävillä aloilla. Neuvotteluja on käyty seuraavilla sektoreilla: ajoneuvot, lääkkeet, lääkinnälliset laitteet, kosmetiikka, kemia, tekstiili- ja vaatesektori, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, koneet ja laitteet sekä kasvinsuojeluaineet.

Sopimus tulee sisältämään kaikkia sektoreita koskevia yleisiä määräyksiä, jotka on tarkemmin selostettu aikaisemmissa luvuissa.

Erilaisesta sääntelystä johtuvien tarpeettomien kaupanesteiden vähentäminen ei merkitse terveyden, turvallisuuden, ympäristön, kuluttajien tai työntekijöiden suojelun tason madaltamista.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Ajoneuvot

Ajoneuvosektorin sääntelyesteiden vähentäminen lisääisi tehokkuutta ja laskisi sekä yritysten että viranomaisen kustannuksia kuitenkin heikentämättä korkeaa turvallisuuden tai ympäristönsuojelun tasoa.

EU:n ja Yhdysvaltojen ajoneuvoja koskevat hyväksyntävaatimukset poikkeavat toisistaan, mutta molempien säännöillä saavutetaan korkea turvallisuuden ja ympäristönsuojelun taso. Tavoitteena sopimusneuvotteluissa on löytää keinoja, joilla voitaisiin arvioida missä määrin EU:n ja Yhdysvaltojen säännöt vastaavat toisiaan. EU haluaa molempien osapuolten tunnustavan toisen osapuolen vaatimuksista mahdollisimman monta omiaan vastaaviksi.

Sopimusneuvottelujen tavoitteena on myös EU:n ja Yhdysvaltojen yhteistyön lisääminen ajoneuvoalan kansainvälisen yhteistyön kannalta keskeisessä YK:n Euroopan talouskomissiossa (the United Nations Economic Commission for Europe, UNECE) ja sen UNECE 1998 - sopimuksen osalta.

EU:n ja Yhdysvaltojen standardien yhdenmukaistaminen olisi tärkeää erityisesti sellaisten uusien ajoneuvoteknologioiden osalta kuten esimerkiksi sähköautot. Tämä voisi toimia myös pohjana kansainväliselle yhteistyölle.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Kemian sektori

Kemian sektorin osalta neuvottelujen tavoitteena on yhteistyön lisääminen olemassa olevien kemian sektorin säädösten niin salliessa. EU:n ja Yhdysvaltojen kemian sektorin keskeiset säädökset eli EU:n REACH-asetus (EY N:o 1907/2006 (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals)) ja Yhdysvaltojen TSCA (Toxic Substances Control Act) poikkeavat perusteellisesti toisistaan. On selvää, että kemian sektorilla tavoitteena ei ole näiden säädösten yhdenmukaistaminen eikä vastavuoroinen tunnustaminen. Kumpikaan osapuoli ei luovu oikeudestaan kehittää tai toimeenpanna kemian sektorin säädöksiään parhaaksi katsomallaan tavalla. Sopimus ei laske EU:n olemassa olevaa korkeaa ympäristön- tai terveydensuojelun tasoa.

EU:n tavoitteena on seuraava:

- EU ja Yhdysvallat voisivat lisätä yhteistyötä arvioitavien kemikaalien tärkeyden ja arviointimenetelmien määrittelyssä. Euroopan kemikaalivirasto ECHA (European Chemicals Agency) ja Yhdysvaltojen ympäristönsuojelusta vastaava viranomainen EPA (Environmental Protection Agency) tekevät jo jossain määrin yhteistyötä, jota voisi lisätä.
- EU ja Yhdysvallat voisivat lisätä yhtenevyyttä kemikaalien luokittelussa ja merkinnöissä. Tavoitteen saavuttamiseksi Yhdysvaltojen tulisi toimeenpanna YK:ssa luotu maailmanlaajuinen järjestelmä kemikaalien luokittelemiseksi ja merkitsemiseksi (Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals, GHS), joka on EU:ssa toimeenpantuna CLP-asetuksella (Classification, Labelling and Packaging of substances and mixtures) (EY N:o 1272/2008).
- Sopimusneuvottelujen tavoitteena oleva EU:n ja Yhdysvaltojen tiiviimpi yhteistyö kemikaalien luokituksessa voisi olla pohjana maailmanlaajuisten yhtenäisten kemikaaliluokitusten aikaansaamisessa.
- EU ja Yhdysvallat voisivat tehdä yhteistyötä, kun uusia aiheita aletaan säädellä. Tällä vältetään uusien esteiden syntyminen.
- Yhteistyötä voitaisiin tehdä myös tietojenvaihdossa ja yritysten antamien luottamuksellisten tietojen suojaamisessa. Myös eläinten hyvinvointia ajavat järjestöt ovat pitäneet asiaa tärkeänä, jotta päällekkäisiltä eläinkokeilta välttyttäisiin.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Kosmetiikkasektori

Sopimuksen kosmetiikkasektoria koskevat sitoumukset voisivat olla jatkoa sille toiminnalle, mitä EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset ovat jo tehneet kosmetiikkasääntelyn kansainvälisessä yhteistyössä.

EU ja Yhdysvallat voisivat tarkastella olisiko mahdollista yhdenmukaistaa tietovaatimuksia ja tieteellisiä turvallisuusarviointoja.

Sekä EU:ssa että Yhdysvalloissa kosmetiikan valmistajien tulee valmistaa tuotteet hyvän valmistustavan mukaisesti. Sopimuksessa voitaisiin hyväksyä, että EU:n ja Yhdysvaltojen vaatimukset olisivat yhdenmukaiset kansainvälisen standardin kanssa. Myös viranomaisten kosmetiikan valmistajien tiloihin tekemien tehdastarkastusten hyväksynnän osalta voisi lisätä yhteistyötä.

EU:n ja Yhdysvaltojen tulisi lisätä yhteistyötä kosmetiikan testaustapojen ja testausvaatimusten yhdenmukaistamiseksi kansainvälisten standardien ja ohjeiden mukaisesti. Eläinkokeiden vähentämiseksi molemmat voisivat vielä tehostaa eläinkokeille vaihtoehtoisten testaustapojen kehitystyötä. Tavoitteena on, että Yhdysvallat voisi hyväksyä eläinkokeille vaihtoehtoisten testien käyttö sellaisen kosmetiikan osalta, joka Yhdysvalloissa luokitellaan reseptivapaaksi lääkkeeksi.

EU ja Yhdysvallat voisivat lisätä yhdenmukaisuutta kosmetiikan merkintävaatimuksissa. Tavoitteena on myös vahvistaa kosmetiikkasääntelyn kansainvälistä yhteistyötä.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Koneet ja laitteet

Kone- ja laitesektori kattaa koneet sekä elektroniset laitteet ja sähkölaitteet. Sektori on hyvin tärkeä, sillä se edustaa yli 20 prosenttia EU:n ja Yhdysvaltojen välisestä kauppavaihdosta.

EU:n ja Yhdysvaltojen kone- ja laitesektorin tekniset vaatimukset ja testaus-, tarkastus- ja sertifiointimenettelyt poikkeavat suuresti toisistaan. EU haluaa, että EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset toimisivat yhteistyössä tarpeettomien esteiden välttämiseksi jo siinä vaiheessa, kun jompikumpi osapuolista aloittaa uuden säädöksen valmistelun.

EU:n tavoitteena on lisätä kansainvälisten standardien käyttöä Yhdysvalloissa. Tällaisia ovat esimerkiksi Kansainvälisen standardisointiorganisaatio (International Organization for Standardization, ISO) ja kansainvälisen sähköalan standardisointijärjestö (International Electrotechnical Commission, IEC) standardit, joita käytetään laajalti ympäri maailmaa. Tavoitteena on laskea testaus- ja sertifiointikustannuksia.

Lisäksi EU pitää tärkeänä sitä, että lisätään pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia saada tietoja Yhdysvaltojen osavaltioiden tuotemääräyksistä ja testaus- ja sertifiointivaatimuksista, jotka voivat vaihdella merkittävästi osavaltioittain.

Kone- ja laitesektorin ongelmia pyritään poistamaan myös erityisesti teknisten kaupanesteiden luvun määräyksillä sekä hyviä sääntelykäytäntöjä ja sääntely-yhteistyötä koskevilla määräyksillä.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Lääkinnälliset laitteet

EU:lla ja Yhdysvalloilla on tarkat säännöt sille, millaisia lääkinällisiä laitteita markkinoilla saa olla. Joskus EU:n ja Yhdysvaltojen säädökset ovat päällekkäisiä. Tämä aiheuttaa lisäkustannuksia terveydenhuollolle sekä hidastaa uusien laitteiden saamista potilaskäyttöön. EU:n tavoitteena on lisätä sopimuksella lääkinällisten laitteiden saatavuutta ja jäljitettävyyttä.

EU:n tavoitteena on

- lisätä EU:n ja Yhdysvaltojen lääkinällisistä laitteista vastaavien sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä perustuen sille työlle, jota tehdään alan sääntelyä lähentävässä kansainvälisessä foorumissa (International Medical Devices Regulatory Forum, IMDRF)
- sopia siitä, että EU:n ja Yhdysvaltojen järjestelmät lääkinällisten laitteiden tunnistamiseksi ja jäljittämiseksi perustuisivat kansainväliseen laitetunnistajärjestelmään (Unique Device Identification, UDI)
- yhdenmukaistaa EU:n ja Yhdysvaltojen lääkinällisten laitteiden hyväksynnässä käytettävät hakulomakkeet, jotta viranomaisten on mahdollista suorittaa hyväksymismenettelyt samanaikaisesti (hakuprosesseja ei harmonisoida)
- työskennellä se eteen, että EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaiset voisivat hyväksyä toistensa tekemät laatujärjestelmien tarkastukset (Quality Management Systems QMS audits)
- tehdä yhteistyötä uusissa tulevaisuuden aiheissa.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Informaatio- ja kommunikaatioteknologia

EU:n tavoitteena informaatio- ja kommunikaatioteknologiasektorilla on lisätä EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä

- standardien laatimisessa e-merkinnöille (e-labelling), joilla kuluttajille annetaan tuotteista tietoa sähköisessä muodossa perinteisten merkintöjen ja tarrojen sijasta
- sähköisessä saavutettavuudessa (e-accessibility), jolla informaatio- ja kommunikaatioteknologia tehdään helppokäyttöiseksi henkilölle, joilla on vamman tai sairauden vuoksi vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista
- yhteentoimivuudessa (interoperability) eli siinä, että käyttäjät voivat helposti vaihtaa tietoa eri laitteiden välillä.

Yhteistyöllä näissä aiheissa vältetään tarpeettomien sääntelyerojen syntyminen ja taataan korkea kuluttajansuojan taso.

Tietoja on myös vaihdettu yhteisistä periaatteista informaatio- ja kommunikaatioteknologiaatuotteiden sertifiointille ja erityisesti tiedon koodaamiselle ja purkamiselle (salaustekniikka).

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Lääkesektori

EU ja Yhdysvallat tekevät yhteistyötä lääkesektorilla sekä kahdenvälisesti että monenvälisesti kansainvälisessä harmonisointiyhteistyössä ICH:ssa (International Conference on Harmonisation of Technical Requirements for Registration of Pharmaceuticals for Human Use). Tavoitteena on, että osapuolet vahvistaisivat sopimuksella kahdenvälistä ja kansainvälisesti tehtävää yhteistyötä.

Keskeisenä tavoitteena neuvotteluissa on tarkastella mahdollisuutta vastavuoroisesti tunnustaa lääkkeiden hyvää tuotantotapaa koskevat GMP-tarkastukset (Good Manufacturing Practices, GMP). Tämä toisi kustannussäästöjä sekä viranomaisille että yrityksille. EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset ovat tarkastelevat parhaillaan huolellisesti toistensa järjestelmiä vastaavuuden arvioimiseksi.

Tavoitteena on myös lisätä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa lääkkeiden (myynti)lupamenettelyissä esimerkiksi biosimilaarien (ovat lääkkeitä, jotka on kehitetty samankaltaiseksi ja vertailukelpoiseksi alkuperäisen biologisen lääkkeen kanssa) ja geneeristen valmisteiden (ovat valmisteita, jotka sisältävät saman määrän vaikuttavaa ainetta samassa annosmuodossa kuin alkuperäisvalmisteet) osalta.

Yhteistyötä voisi lisätä myös esimerkiksi luottamuksellisen tiedon jakamisessa sekä tieteellisen avun antamisessa tuotekehittelyn turvaamiseksi ja turhien kliinisten testien välttämiseksi.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Tekstiili- ja vaatesektori

Tekstiili- ja vaatesektorin osalta EU:n tavoitteena lisätä yhteistyötä

- tekstiilien ja vaatteiden merkintöjen osalta kuten yhtenäistää esimerkiksi tekstiilikuiduissa käytettäviä nimiä tai hoito-ohjemarkkintoja
- tuoteturvallisuuden ja kuluttajansuojan osalta
- tekstiilien ja vaatteiden syttymisherkyyden arvioinnissa
- sellaisten vapaaehtoisten standardien osalta, joita käytetään osoittamaan teknisten vaatimusten noudattaminen.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 2: Sääntely

Kasvinsuojeluaineet

Neuvotteluissa on keskusteltu mahdollisuudesta täydentää kansainvälisillä foorumeilla tehtyä yhteistyötä kasvinsuojeluaineiden osalta. Kasvinsuojeluaineita käsitellään useassa eri kansainvälisessä foorumissa (OECD, YK). Sopimuksen tavoitteena on täydentää tätä työtä. EU tavoittelee keskustelussa kahdenvälistä kaupan helpottamista sekä tietojen vaihtamista erityisesti kasvinsuojeluaineiden käyttämisestä sellaisille kasveille, joiden osalta tällaista tutkimustietoa ei vielä ole riittävästi. Neuvotteluissa ei puututa EU:n korkeaan terveyden ja ympäristön suojelun tasoon.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Investointisuoja ja -riitojenratkaisu

EU esitti 12. marraskuuta 2015 Yhdysvalloille pitkään valmistellun tekstiehdotuksen sopimuksen investointisuoja koskevaksi osuudeksi. Neuvottelut EU:n ja Yhdysvaltojen välillä investointisuoja alkoivat helmikuussa 2016. Neuvottelujen kuluessa EU on vastannut Yhdysvaltojen kysymyksiin unionin ehdotuksesta. Yhteistä tekstiä ei ole vielä saatu aikaan.

Suomi haluaa sopimuksella edistää suomalaisten sijoitusten oikeudenmukaista kohtelua Yhdysvalloissa ja siten tukea yritystemme kilpailukykyä ja kasvua. Suomen järjestelmä tarjoaa Suomessa laillisesti oleville amerikkalaisille yrityksille jo korkean suojan ja syrjimättömyyden. Haluamme, että Yhdysvallat tarjoaa vastaavan kohtelun suomalaisille toimijoille. Haluamme myös korostaa Suomen houkuttavuutta sijoituskohteena ja lisätä työllisyyden kannalta merkittäviä ulkomaisia suoria sijoituksia.

Ehdotuksella EU pyrkii vastaamaan esille nostettuihin huoliin investointisuoja ja riitojenratkaisusta. Tärkeää on, että EU:n ehdottamat sopimusmääräykset antavat täyden oikeuden legitiimiin julkisen edun nimissä tehtyyn sääntelyyn esimerkiksi terveyteen, työntekijöiden suojeiluun, kuluttajansuojaan tai ympäristönsuojeluun liittyen. Investointisuoja sopimukset ja TTIP eivät anna suojaa laittomille sijoituksille, eikä sopimuksella suojella sijoittajien voitto-odotuksia. Sopimuksella suojellaan omaisuuden menetykseltä, joka johtuu sijoittajan mielivaltaisesta tai syrjivästä kohtelusta.

EU haluaa ehdotuksella turvata sopimuksen nojalla käytävän riitojen ratkaisun avoimuuden ja riitoja ratkaisevien tuomarien korkean osaamisen ja riippumattomuuden sekä luoda muutoksenhakumenettelyn. Valtion sekä sijoittajan kannalta on tärkeää, että riidat ratkaistaan mahdollisimman nopeasti samalla, kun ehdotetulla muutoksenhakumenettelyllä voidaan korjata päätöksessä syntyneet mahdolliset vakavat virheet.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Teollis- ja tekijänoikeudet

Neuvotteluosapuolina EU ja Yhdysvallat ovat kaksi vahvaa talouskumppania, joilla on yhteinen tahto ylläpitää hyvää teollis- ja tekijänoikeuksien suojan tasoa. EU:ta, Suomi mukaan lukien, ja Yhdysvaltoja yhdistää se, että osapuolten näkemykset ja tavoitteet teollis- ja tekijänoikeuksissa ovat monilta osin hyvin samansuuntaisia: haluamme kehittää maailmanlaajuisesti hyvän teollis- ja tekijänoikeusjärjestelmän, jolla vähennettäisiin oikeuksien loukkauksia. Tämä tarkoittaisi, että kaikissa maissa olisi helpompi ja turvallisempi kehittää uutta osaamista, tietoa, teknologiaa ja tuotteita.

Teollis- ja tekijänoikeuksista käytetään suomeksi myös termejä aineettomat oikeudet tai immateriaalioikeudet. Ne ovat omistusoikeuden kaltaisia yksinoikeuksia, joilla viitataan tuotteen muotoon, teknologiaan tai muuhun ominaisuuteen, jonka tietty henkilö tai yritys on luonut. Suojaamiseen käytetään eri tapoja, esimerkiksi tavaramerkkejä, maantieteellisiä merkintöjä tai patentteja. Tekijänoikeuksilla tarkoitetaan tekijän moraalista ja taloudellista yksinoikeutta teokseensa.

EU ja Yhdysvallat tunnustavat toistensa järjestelmien hyvän tason. Lähtötilanne ei kuitenkaan tarkoita varauksetonta neuvottelukumppanin esitysten hyväksymistä, sillä osapuolet voivat neuvotteluissa aina esittää omien etujensa mukaisia ehdotuksia. Lopputulos on aina neuvotteluissa saavutettava kompromissi.

Suomi ja EU lähtevät siitä, että neuvotteluissa on pyrittävä löytämään malli, jolla voidaan sovittaa yhteen osapuolten olemassa olevat järjestelmät tavalla, jolla voidaan helpottaa kauppaa ja poistaa kaupan esteitä ilman laajoja lainsäädäntömuutoksia. Yhdysvaltojen neuvottelutavoitteena on todennäköisesti pyrkimys lähentää eurooppalaista järjestelmää omaansa. EU:n ja Yhdysvaltojen järjestelmien erilaisuus aiheuttaa kuitenkin haasteensa. Tulevan sopimuksen on otettava tasapainoisesti huomioon molempien – yhdysvaltalaisen ja eurooppalaisten ja siis myös suomalaisten - toimijoiden kannalta keskeiset teollis- ja tekijänoikeudet. EU:ssa katsotaan, että yhteisistä periaatteista ja yhteistyöstä sopimalla voidaan edistää sekä tietoisuutta suojan merkityksestä että parantaa eri toimijoiden yhteistyötä ja ymmärrystä tilanteesta. Suomelle on edullista, että keskeiset innovaatiotaloudet voivat yhteisymmärryksessä sopia suojan kattavuudesta.

Suomen tavoitteena on, että sopimuksen määräykset ovat paitsi yhdenmukaisia EU-lainsäädännön kanssa, myös sopusoinnussa Maailman kauppajärjestö WTO:n (World Trade Organization) teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan TRIPS-sopimuksen (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) kanssa ja täydentävät niitä. Mainittu TRIPS-sopimus on kansainvälisessä teollis- ja tekijänoikeuksien kehikossa keskeinen sopimus, jolla määritellään WTO:ssa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan vähimmäisvaatimukset.

Rikosoikeusmääräykset eivät sisälly komissiolle annettuun neuvottelumandaattiin, joten niistä ei neuvotella.

Maantieteellisten merkintöjen osalta osapuolten järjestelmät eroavat toisistaan voimakkaasti, sillä yhdysvaltalainen järjestelmä pohjautuu suurelta osin tavaramerkkeihin. Suomi tukee EU:n pyrkimystä suojata EU-maiden keskeiset nimet myös Yhdysvalloissa. Maantieteellisiin merkintöihin liittyvistä haasteista on keskusteltu julkisesti osin vilkkaastikin Atlantin toisella puolella. Toisaalta EU:ssa on katsottu, että eurooppalaisten toimijoiden Yhdysvalloissa saamaa suojaa voitaisiin pyrkiä parantamaan esimerkiksi joissakin tekijänoikeusasioissa.

Pitkällisen taustoittavan työn jälkeen neuvotteluissa on viimein vuoden 2016 puolella päästy etenemään konkreettisempaan työhön, vaikka osapuolten lähtökohtia ja lainsäädäntöympäristöä käsitteleviä keskusteluja on myös jatkettu. EU jakoi jo huhtikuussa 2015 Yhdysvalloille ehdotuksen kansainvälisistä sopimuksista, joihin osapuolet sitoutuisivat. EU jakoi huhtikuussa 2015 myös tekstiluonnoksen tullin toimista IPR-täytäntöönpanossa (Intellectual Property Rights, IPR) väärennöstenvastaisen toiminnan edistämiseksi. Luonnos pohjautuu EU:n asetukseen teollis- ja tekijänoikeuksien tullivalvonnasta ((EU) N:o 608/2013). Ehdotuksista on keskusteltu Yhdysvaltojen kanssa useampaan otteeseen.

Yhdysvaltalaiset esittelivät puolestaan helmikuussa 2016 ensimmäiset omat kirjalliset luonnoksensa koskien kansainvälisiä teollis- ja tekijänoikeussopimuksia (vastaus EU:n aiempaan esitykseen) ja yleisiä sopimusmääräyksiä. Näiden osalta on keskusteluissa voitu edetä, mutta konsolidoituja tekstejä ei vielä kirjoitusaikana niistä ole. Huhtikuussa Yhdysvallat esitteli kolme uutta luonnosta osapuolten välisestä yhteistyöstä, kasvilajikkeiden suojasta ja tullin toimista (viime mainitun osalta EU:n luonnos keväältä 2015). Osapuolet ovat katsoneet, että esitykset voisivat toimia pohjana jatkotyölle, ja niiden sisältö onkin nyt otettu komissiossa arvioitavaksi. On toivottavaa, että tämänkaltaisen vähittäinen edistyminen jatkuisi, ja aiheessa voitaisiin siten päästä etenemään kattavammin. Koska edistystä on toistaiseksi tapahtunut vähittäisin askelin, ei kaikelta osin ole vielä päätöksiä siitä, mitkä kaikki kysymykset otetaan lopulta neuvoteltaviksi.

Koska osapuolten IPR-ympäristöt ovat kehittyneitä, katsotaan EU:ssa edelleen, ettei tulevassa sopimuksessa välttämättä ole tarkoituksenmukaista käsitellä kaikkia IPR-kysymyksiä, vaan voitaisiin keskittyä joihinkin osapuolten keskeisiksi katsomiin teemoihin, sekä sen ohella vahvistaa osapuolten välistä yhteistyötä. Molemmat osapuolet ovat suhtautuneet positiivisesti keskinäiseen yhteistyöhön.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt Energia

Energian kysyntä kasvaa voimakkaasti maailman väkiluvun paisuessa ja elinolosuhteiden parantuu. Energiatuotteiden kaupan sujuminen on entistä tärkeämpää myös EU:n ja Yhdysvaltojen välillä. Yhdysvalloissa on energian hinnan vaihteluista huolimatta ollut meneillään suoranainen energiavallankumous muun muassa liuskekaasun käytön ja vientikaupan kasvaessa. Samaan aikaan Eurooppa on edelleen hyvin riippuvainen tuontienergiasta. Varma ja luotettava energiatarjonta on kaikkien osapuolten kannalta elintärkeää.

Kansainvälisen kaupan ja investointien sääntely ei ole tähän mennessä ulottunut kattavasti energiaan. Maailman kauppajärjestö WTO:n säännöstö ei ole riittävä energian tuotannon kannalta. Palvelukaupan yleissopimuksen (General Agreement on Trade in Services, GATS) säännöstöstä puuttuu määritelmä energiapalveluista.

EU:n tavoitteena on sisällyttää energia sopimukseen laajasti. Soveltamisalaan kuuluisivat kaikki keskeiset energiatuotteet, kuten raakaöljy, maakaasu, sähköenergia ja uusiutuva energia. Energian kaupassa tavoitteena on läpinäkyvyys ja ennustettavuus, jotka vuorostaan helpottaisivat infrastruktuuri-investointeja ja muun muassa kuljetuksia. Markkinoillepääsyä helpotettaisiin ja vientirajoituksiin puututtaisiin.

EU:n tavoitteisiin sisältyy edelleen muun muassa se, että jäsenmailla säilyy oikeus tehdä kansallisesti päätöksiä luonnonvarojensa hyödyntämisestä. Lisäksi tavoitteisiin sisältyvät muun muassa kuljetuksia koskevat säännöt (maakaasuputket mukaan lukien) ja kolmansien osapuolten asemaa koskeva Third Party Access (TPA) -periaate. EU:n tavoitteena on, että yhteisesti sovittavilla säännöillä tuetaan kestäviä energiamarkkinoita ja energianlähteiden käyttöä. Yhteisesti sovitut säännöt voisivat myös tukea kansainvälistä energiakaupasta käytävää keskustelua.

EU:n ja Yhdysvaltojen yhteisenä tavoitteena on pyrkiä ennustettaviin energian markkinoihin ja tällä tavoin varmistaa luotettavat toimitukset. Suomi tavoittelee energiaa koskevia määräyksiä, joissa varmistetaan energiatuotteiden vapaata kauppaa ja vientiesteiden poistamista sekä määrittämään yhteisiä tavoitteita kestävä energian kehityksessä.

Säädely ja avoin kansainvälinen markkina-asetelma vahvistaisi vihreiden tuotteiden kustannustehokkuutta ja saatavuutta. Energiatehokkuus ja uusiutuva energia ovat sekä EU:n että Yhdysvaltojen energiapoliittisia lähtökohtia, ja myös näitä sopimus tukisi. EU on pitänyt viime aikoina markkinoillepääsyä tukevien elementtien lisäksi edellisten ohella esillä myös muun muassa sitä, että mahdolliseen lukuun sisällytettäisiin sopimusmääräyksiä, joilla edistetään kestäviä ja vihreitä politiikkoja ja ratkaisuja.

Energia-aihepiiristä on keskusteltu neuvottelujen kuluessa koko ajan säännöllisesti. Osapuolet ovat myös käsitelleet eri kysymyksiä ja teemaan liittyviä osa-alueita varsin kattavasti. Näitä keskusteluja on käyty positiivisessa hengessä. Vaikka EU:lla ja Yhdysvalloilla on yhteisymmärrys siitä, että ne jatkavat neuvotteluja energiaan liittyvistä kysymyksistä, ei osapuolten välillä ole kirjoitushetkeen mennessä kuitenkaan edelleenkään saavutettu yhteisymmärrystä siitä, tuleeko sopimukseen erillinen oma energiaa ja raaka-aineita käsittelevä lukunsa, vai tullaanko aihe mahdollisesti kattamaan muilla tavoin. EU pyrkii edelleen keskusteluihin erillisestä energiaa ja raaka-aineita koskevasta luvusta.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Raaka-aineet

Sopimuksella tavoitellaan vapaita ja ennustettavia raaka-ainemarkkinoita.

Sopimuksen yleiset säännökset tavarakaupasta, palveluista ja investoinneista tulevat koskemaan myös raaka-ainekauppaa. Tavoitteena on kuitenkin sopia lisäksi erillisistä raaka-aineita koskevista säännöksistä, joilla parannetaan läpinäkyvyyttä ja markkinoillepääsyä sekä varmistetaan syrjimättömyys raaka-ainekaupassa. Sopimalla raaka-aineita koskevista erityissäännöistä EU ja Yhdysvallat pyrkivät myös kehittämään laajemmin maailmanlaajuista raaka-ainekaupan hallintoa.

EU katsoo, että Maailman kauppajärjestö WTO:n säännöt eivät riittävästi kata raaka-ainemarkkinoihin liittyviä erityishaasteita. Näitä ovat muun muassa raaka-aineiden saatavuus ja kasvanut kysyntä, sekä se, että raaka-aineisiin kohdistuu rajoitteita vielä muitakin tuotteita herkemmin. Toistaiseksi raaka-ainekysymyksiä on käsitelty yhdessä energian kanssa. Tässä vaiheessa ei vielä ole kuitenkaan saavutettu yhteisymmärrystä siitä, tuleeko sopimukseen erillinen oma energiaa ja raaka-aineita käsittelevä lukunsa, vai tullaanko aihetta mahdollisesti kattamaan muilla tavoin.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Tullaus ja kaupan helpottaminen

Tullausta ja kaupan helpottamista koskevissa neuvotteluissa käsitellään tuontiin, vientiin ja kauttakuljetukseen sekä tulliyhteistyöhön liittyviä määräyksiä ja menettelyjä. Neuvotteluissa pyritään täydentämään EU:n ja Yhdysvaltojen välillä voimassa olevaa kahdenvälistä tulliyhteistyösopimusta ja tutkitaan mahdollisuuksia sitoumuksiin, jotka menisivät Maailman kauppajärjestö WTO:n uutta kaupan menettelyjä koskevaa sopimusta pidemmälle. Säännöksillä tavoitellaan sopimusosapuolten välisen kaupan helpottamista uudenaikaistamalla sekä yksinkertaistamalla sääntöjä ja prosesseja.

Tulliviranomaisten yhteistyön lisääminen, yhteisten standardien hyväksyminen ja asiakirjamallien yhtenäistäminen ovat esimerkkejä sopimuksen mahdollisista hyödyistä. Samalla sopimuksella halutaan varmistaa riittävä valvonta ja petosten torjunnan tehokkuus.

Suomen tavoitteena on mahdollisimman kunnianhimoinen ja kaupankäynnin sujuvuutta edistävä sopimus. Keskeisiä kysymyksiä neuvotteluissa ovat muun muassa avoimuus ja tietojen luottamuksellisuus, yksinkertaistetut tullimenettelyt, riskien hallinta, ennakkopäätösmenettelyt, valitusmenettelyt, palvelumaksut, tullausarvon määrittäminen sekä tulliviranomaisten välinen yhteistyö.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Työelämän säännöt

EU:n ja Yhdysvaltojen muiden maiden kanssa solmimat vapaakauppasopimukset sisältävät kauppaa ja työelämän normeihin sisältyviä määräyksiä, jotka ovat myös osa TTIP-neuvotteluja. EU:n sopimuksissa työelämän kysymykset ovat osana laajempaa kestävästä kehityksen kokonaisuutta kattaen myös ympäristökysymykset. Yhdysvaltojen sopimuksissa työelämän kysymykset ja ympäristö ovat sen sijaan omina kokonaisuuksinaan.

EU esitti lokakuussa 2015 neuvotteluehdotuksensa kestävästä kehityksestä Yhdysvalloille. Esitys julkistettiin marraskuun alussa 2015. Yhdysvallat puolestaan antoi alkuvuodesta 2016 oman neuvotteluesityksensä koskien kauppaa ja työelämän normeja.

Sopimus ei toisi velvoitetta EU:ssa ja sen jäsenmaissa voimassa olevan työlaainsäädännön heikentämiseksi. Osapuolet säilyttäisivät oikeutensa säätää omista työelämän normeista kansainvälisten sopimusten ja standardien mukaisesti. Tavoitteena on, että sopimukseen sisällytettäisiin myös selkeä sitoumus olla heikentämättä työelämän sääntöjä tai jättää toimeenpanematta niitä kaupan tai investointien houkuttelemiseksi.

Tavoitteena on myös sopia tavoista, joilla edistetään kansainvälisesti sovittujen työelämän sääntöjen toimeenpanoa mukaan lukien Kansainvälisen työjärjestön (International Labour Organization, ILO) normit. Sopimuksen perusteella osapuolille ei odoteta muodostuvan sitovaa velvoitetta ILO:n yleissopimusten vahvistamiseksi.

Erityisesti EU ja Yhdysvallat ovat neuvotelleet aihetta koskevia määräyksiä solmimissaan vapaakauppasopimuksissa. Yhdysvaltojen viime vuosina neuvottelemissa vapaakauppasopimuksissa on sitouduttu noudattamaan työelämän oikeuksia ILO:n vuoden 1998 työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskevan julistuksen mukaisesti. Julistuksen allekirjoittajat sitoutuvat noudattamaan työelämän perusoikeuksia huolimatta siitä, ovatko ne saattaneet lainsäädännössään voimaan kaikkia keskeisiä ILO:n yleissopimuksia. EU:n neuvottelumandaatin mukaan tavoitteena on, että sopimuksessa sitoudutaan ILO:n vuoden 1998 julistuksessa määriteltyjen työelämän keskeisten normien tehokkaaseen toimeenpanoon. Julistuksen keskeiset periaatteet ovat yhdistymisvapaus ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden tehokas tunnustaminen, kaikenlaisen pakkotyön poistaminen, lapsityövoiman käytön tehokas kieltäminen sekä työmarkkinoilla ja ammatinharjoittamisen yhteydessä tapahtuvan syrjinnän poistaminen. EU on esittänyt sopi-

mukseen erillisiä artikloja koskien neljää yllä mainittua vuoden 1998 ILO:n julistuksen keskeistä periaatetta.

Sopimus avaa mahdollisuuksia käytännönläheiseen yhteistyöhön, vuoropuheluun ja seurantaan. Kyseessä ovat neuvottelut kahden kehittyneen kumppanin välillä, joilla molemmilla on jo varsin korkea työelämän normien taso. Sopimus toisi myös yhteistyömahdollisuuksia kansainvälisesti. Sekä EU että Yhdysvallat ovat olleet kauppa ja työelämä -aiheen aktiivisimpia eteenpäin viejiä vapaakauppasopimuksissa jo 1990-luvun lopulta.

Tavoitteena on, että kauppaa ja työelämän sääntöjä koskevien määräysten toimeenpanon seuranta varten perustetaan tarpeelliset järjestelyt. Nämä kattaisivat myös menettelyt mahdollisten aihetta koskevien osapuolten välisten riitojen ratkaisuun sekä säännöt etu- ja kansalaisjärjestöjen osallistumiseen kauppaa ja työelämän sääntöjä koskevaan keskusteluun. EU:n loka-kuun 2015 neuvotteluesitys ei vielä sisällä yllä mainittuja institutionaalisia järjestelyjä. EU:n on tarkoitus täydentää esitystään myöhemmin sisältöaiheista käytyjen keskustelujen jälkeen. Myös Yhdysvallat tulee vielä osin täydentämään alkuvuodesta 2016 tekemäänsä neuvotteluesitystä.

EU:n nykyisissä vapaakauppasopimuksissa kauppaa ja työelämän sääntöjä koskevat erimielisyydet käsitellään erillisessä riitojen ratkaisumenettelyssä, mikä koskee myös kauppaa ja ympäristökysymyksiä. EU:n esityksen mukaisesti riitojen ratkaisu käsittäisi hallitusten väliset neuvottelut, ulkopuolisen asiantuntijapaneelin, kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osallistumismahdollisuuden sekä ILO:n osaamisen hyödyntämisen.

EU on esittänyt sopimukseen yritysten yhteiskuntavastuuta koskevia kohtia, joilla sitouduttaisiin edistämään yritysten toimintaa tällä alueella erityisesti perustuen keskeisiin kansainvälisiin aloitteisiin ja ohjeistuksiin, kuten YK:n (Yhdistyneet kansakunnat) Global Compact tai OECD:n (Organisation for Economic Co-operation and Development) monikansallisten yritysten toimintaohjeet.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Ympäristö

Neuvotteluiden alkuvaiheesta lähtien EU ja Yhdysvallat ovat keskustelleet kestävästä kehityksestä ja ympäristöstä. Monessa asiassa osapuolet kannattavat samoja periaatteita. Molemmilla on korkeat ympäristöstandardit ja tiukka ympäristölainsäädäntö – vaikka ei yhtäläisesti samoilla ehdoilla ja prioriteettialueilla.

EU esitti lokakuussa 2015 neuvotteluehdotuksensa kestävästä kehityksestä Yhdysvalloille, ja Yhdysvallat esitti osittaisen tekstiehdotuksensa vuoden 2016 alussa. Ympäristökysymyksiä käsitellään laajasti EU:n tekstiehdotuksessa, joka soveltaa samaa mallia ja periaatteita kuin EU:n jo olemassa olevissa vapaakauppasopimuksissa. Yhdysvalloille esitetty neuvotteluehdotus on kuitenkin vielä kunnianhimoisempi. Lopputuloksen odotetaan myös toimivan kansainvälisenä referenssinä ja esimerkkinä tulevaisuutta varten myös kolmansissa maissa. Yhdysvaltain sopimuksissa on erilliset luvut ympäristön ja työelämän normeista. EU kattaa molemmat samassa luvussa.

EU:n neuvotteluehdotus käsittää kansainvälisten ympäristösopimusten kunnioittamisen sekä osapuolten oikeuden ylläpitää tiukkaa ympäristölainsäädäntöä. Ympäristönormeja ei voida sopimuksella heikentää investointien houkuttelemiseksi. Kumpikin osapuoli sitoutuu panemaan täytäntöön ne ympäristösopimukset, jotka ovat ratifioineet. Yhdysvallat ei ole ratifioinut kaikkia kansainvälisiä ympäristösopimuksia. Tekstissä kannustetaan osapuolia ratifioimaan ne sopimukset, joita ei vielä ole ratifioitu. Sopimus ei kuitenkaan voi muuta kuin edistää sitä yhteistyötä, joka on jo saavutettu ympäristöfoorumeissa.

EU:n neuvotteluehdotus painottaa luonnonvarojen kestävästä käyttöä. Kestävän kehityksen luku sisältää osapuolten sitoumukset luonnon monimuotoisuuden, uhattujen lajien, metsien ja kalakantojen suojelun ja kestävästä käytön. Osapuolten tulisi yhteisesti edistää laillisten ja kestävästi tuotettujen luonnontuotteiden kauppaa myös kolmansien osapuolten kanssa. Yhdysvalloille nämä periaatteet ovat myös tärkeitä, ja yhteistyö on edennyt hyvin sopimustekstin työstämisessä. Uutta EU:n sopimusehdotuksessa verrattuna aiempiin sopimuksiin on osapuolten sitouttaminen kemikaalien ja jätteiden kestävästä kauppaan ja käsittelyyn. Tämä on myös Yhdysvalloille uusi alue.

Joulukuussa 2015 sovittiin uudesta globaalista Pariisin ilmastopimuksesta. EU aikoo sisällyttää tämän periaatteita EU:n ja Yhdysvaltojen välisen kauppasopimuksen kestävästä kehityksen lukuun. EU:n taustapaperin mukaan molemmat osapuolet sitoutuisivat vihreään ja vähähiiliseen kasvuun. Sekä EU:lla että Yhdysvalloilla on vahvat ympäristöteknologian (cleantech) markkinat. Molemmat tavoittelevat sopimuksella ympäristötuotteiden ja -palveluiden kaupan

vapauttamista. Fokus on ilmastonmuutoksen torjunnassa, muun muassa uudistuvan energian teknologian ja energiatehokkaiden tuotteiden kaupan edistämisen kautta.

Keskusteluissa Yhdysvallat on tuonut esille ympäristölle haitallisten tukien järjeistämisen, varsinkin fossiilisiin polttoaineisiin sekä kalastukseen kohdistuvat tuet. Yhdysvalloilla on sopimuksissaan myös paljon kokemusta läpinäkyvyyden ja yleisön osallistumisen periaatteista kauppa- ja ympäristökysymyksissä.

Vielä ei ole tietoa kestävän kehityksen luvun toimeenpanon seurannasta eikä riitojen ratkaisusta. Tavoitteena on, että kauppaa ja ympäristöä koskevien määräysten toimeenpanon seuranta varten perustetaan tarpeelliset järjestelyt. Nämä järjestelyt mahdollistaisivat myös etu- ja kansalaisjärjestöjen osallistumisen. EU:n tekemien sopimusten kestävän kehityksen luvut eivät ole yleisen riitojenratkaisumekanismin ja sanktioiden alaisia, Yhdysvaltojen tekemien sopimusten taas ovat.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Pienet ja keskisuuret yritykset

Sopimuksen erityisenä painopisteenä on pienten ja keskisuurten yritysten markkinoillepääsyn parantaminen. EU:ssa ja Yhdysvalloissa yrityksistä 99 prosenttia on pieniä ja keskisuuria, millä EU:ssa tarkoitetaan alle 250 työntekijän yrityksiä. Suomessa yritysten 393 miljardin euron liikevaihdosta yli puolet syntyy näissä yrityksissä ja sektorin osuus Suomen BKT:sta (bruttokansantuote) on yli 40 prosenttia. Sekä EU:ssa että Yhdysvalloissa pienet ja keskisuuret yritykset (pk) ovat merkittäviä työllistäjiä. EU:ssa kaksi kolmasosaa ja Yhdysvalloissa yli puolet yksityis-sektorin työpaikoista on näissä yrityksissä.

Sopimuksen on arvioitu hyödyttävän pk-yrityksiä poistamalla tullit ja teknisiä kaupan esteitä. Myös palvelukaupan vapauttaminen, julkisten hankintojen avaaminen entistä laajemmin kilpailulle sekä tullimenettelyjen yksinkertaistaminen edesauttaisivat pk-yritysten toimintaa sekä EU:ssa että Yhdysvalloissa. Euroopan komissio selvitti vuonna 2014 pk-yritysten haasteita Yhdysvaltain markkinoilla myös erillisellä kyselyllä.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLA:n 15.3.2013 julkaiseman tutkimuksen mukaan pienempien yritysten tuotannon arvo, henkilöstö ja kannattavuus Suomessa nousisivat sopimuksen ansiosta suhteellisesti enemmän kuin suurempien yritysten. Pienet yritykset hyötyisivät suuria yrityksiä enemmän myös kaupan esteiden vähentämisestä ja poistamisesta.

Sopimukseen sisällytetään erillinen pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskeva luku, joka olisi EU:n sopimuksissa ensimmäinen laatuaan. Keskustelut ovat edistyneet pitkälle.. Varsinaiset markkinoillepääsyä koskevat sitoumukset määritellään muualla sopimuksessa, ja niissä tavoitteena on yritysten tasapuolinen kohtelu.

Sopimuksella pyritään parantamaan ja lisäämään EU:n ja Yhdysvaltojen välistä tietojen vaihtoa ottaen erityisesti huomioon pk-yritysten tarpeet. EU:n tavoitteena on, että Yhdysvalloissa olisi, kuten EU:ssakin, sivusto, josta yritykset saisivat ilmaiseksi tietoa tuontia, vientiä ja investointejaan varten. Sivusto pitäisi sisällään tietoa tuontitulleista, veroista, lainsäädännöstä, tullimenettelyistä sekä markkinamahdollisuuksista.

EU pyrkii neuvotteluissa siihen, että tietoa sellaisista parhaista käytänteistä, jotka helpottavat pienempien yritysten vientiä tai investointeja ulkomaille, jaettaisiin entistä enemmän. Yhteistyötä pk-yritysten kanssa kehitettäisiin edelleen. Sopimuksella perustetaan erityinen pk-yrityksiin keskittyvä komitea, joka välittäisi pienempien yritysten prioriteetit ja huolenaiheet EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaisille. Tavoitteena on myös vahvistaa nykyistä Euroopan komission ja Yhdysvaltain hallinnon välistä yhteistyötä.

EU:n ja Yhdysvaltojen kauppaneuvottelut – mistä niissä on kyse?

Osa 3: Globaalit säännöt

Kilpailupolitiikka

Kilpailupolitiikka koostuu kolmesta osa-alueesta, jotka ovat monopolit ja fuusiot, valtionyhtiöt sekä valtiontuet. Kilpailupolitiikkaluvun tavoitteena on hyvistä kilpailupolitiikan periaatteista sopiminen ja tasapuolisten liiketoimintamahdollisuuksien varmistaminen. Osa-alueista neuvotellaan joko erikseen tai ne voidaan sisällyttää samaan lukuun kilpailupolitiikan alle.

Monopolit ja fuusiot -osa-alueessa neuvotellaan hyvän kilpailun periaatteiden noudattamisesta, kilpailulainsäädännön avoimuudesta ja yhteistyön parantamisesta. Tavoitteena on asettaa osa-alueelle korkeatasoiset perustavat standardit. Osiossa EU:n ja Yhdysvaltojen intressit ovat hyvin yhteneväiset.

Valtionyhtiöiden osalta neuvotellaan valtionyhtiöiden määritelmästä, valtionyhtiöiden toimista ja niille sallitusta roolista. EU:n tavoitteena on kunnianhimoinen ja tasapainoinen sopimus, jossa keskeistä olisi, että sopimus saataisiin ulotettua myös osavaltiotasolle. Jos sopimus rajoittuu vain liittovaltion tasolle, jää hyvin suuri osa yrityksistä sopimuksen ulkopuolelle, mikä olisi sopimuksessa huomattava epäsuhta. Toteutuessaan sopimus loisi korkeatasoiset globaalit standardit valtionyhtiöiden alueelle. Tällä olisi merkitystä myös ajattelun seuraavia neuvotteluja, joille sopimus loisi korkeatasoisen lähtökohdan. EU:lle on myös tärkeää saada valtionyhtiöiden määritelmä tarkaksi niin, että se ottaa huomioon omistuksen lisäksi myös todellisen päätöksentekovallan valtionyhtiössä.

Valtiontuissa pyritään sopimaan valtiontukiin liittyvien toimien läpinäkyvyydestä, luottamuksellisuudesta ja osapuolten välisistä konsultaatioista, mikäli toinen osapuoli katsoo vastakkaisen osapuolen antaman valtiontuen vaikuttavan kielteisesti yritystensä toimiin. Valtiontuissa EU tavoittelee horisontaalista sopimusta, joka kattaisi valtiontuet niin valtionyhtiöiden kuin yksityisten yritysten osalta.

Sekä monopoleissa ja fuusioissa että valtionyhtiöissä neuvotteluissa on edetty jo yhteisiin teksteihin. Tällä hetkellä osapuolet tutkivat toistensa ehdotuksia ja pyytävät lisäselvityksiä asiakohdista. Valtiontuissa neuvottelut ovat yhä varsin alkuvaiheessa, eikä yhteistä neuvotteluk tekstiä vielä ole.